

УДК: 615.1:339.138

Котвіцька А.А., Ходаківська В.П.

Національний фармацевтичний університет

Маркетинговий аналіз асортименту гастроентерологічних лікарських засобів на прикладі інгібіторів протонної помпи

Важливою складовою успішної діяльності підприємств фармацевтичного профілю є різні види аналітичної роботи, зміст якої залежить від їх стратегічних цілей і конкретних тактичних завдань. Вихідним елементом системи управління маркетингом, спрямованої на досягнення оптимального балансу між цілями організації і задоволенням потреб споживачів її товаром є маркетинговий аналіз. Використовують його на різних етапах маркетингової діяльності, починаючи зі складання маркетингових планів, оцінювання їх реалізації та контролю за передбаченим планом процесами.

Жорстка конкуренція на фармацевтичному ринку вимагає від його учасників проведення глибокого маркетингового аналізу ринкових процесів з метою, забезпечення ефективного використання наявних ресурсів і якісного задоволення споживчих вимог. З метою прийняття оптимального управлінського рішення в умовах конкурентної боротьби, підприємству необхідно мати в своєму розпорядженні інформацію, як про зовнішні чинники, так і про внутрішній потенціал самого підприємства. Фармацевтичним (аптечним) підприємствам недостатньо мати асортимент якісного товару та послуг, встановлювати прийнятну ціну, визначати канали розподілу – необхідною умовою є постійний пошук нових шляхів удосконалення своєї діяльності.

У сучасних умовах медико-демографічна ситуація в країні надалі залишається складною. Окрім таких хвороб, як цукровий діабет, гіпертонічна хвороба, інфекційні та нефрологічні хвороби та ін., велика увага вчених багатьох країн світу приділяється гастроентерологічним хворобам. За прогнозами експертів ВООЗ, у XXI столітті патологія системи травлення буде

обіймати одне з провідних місць в структурі захворюваності населення. Такі тенденції свідчать про постійне підвищення потреби фармацевтичного ринку у доступних та ефективних препаратах для лікування гастроентерологічних захворювань [11,12].

Метою роботи стало проведення маркетингового аналізу асортименту гастроентерологічних лікарських засобів, які представлені на вітчизняному фармацевтичному ринку.

Сьогодні в Україні захворювання шлунково-кишкового тракту у структурі поширеності серед усіх захворювань займають 3-є місце. За офіційними даними МОЗ України структуру поширеності хвороб серед всього населення України на рівні майже 10% формують хвороби системи травлення (рис. 1). З кожним роком відзначається чітка тенденція до збільшення цих показників. Так, за останні 10 років кількість гастроентерологічних хворих в Україні збільшилася майже в 1,4 рази, зокрема, поширеність захворювань гастродуоденальної зони за цей період зросла на 39,5%, гепатобіліарної системи - на 29,5%, підшлункової залози - на 10,1%.

Такі негативні тенденції вимагають необхідності подальшого розвитку та вдосконалення заходів допомоги хворим на гастроентерологічні патології, а також подальшого розвитку гастроентерологічної служби [3,13,16].

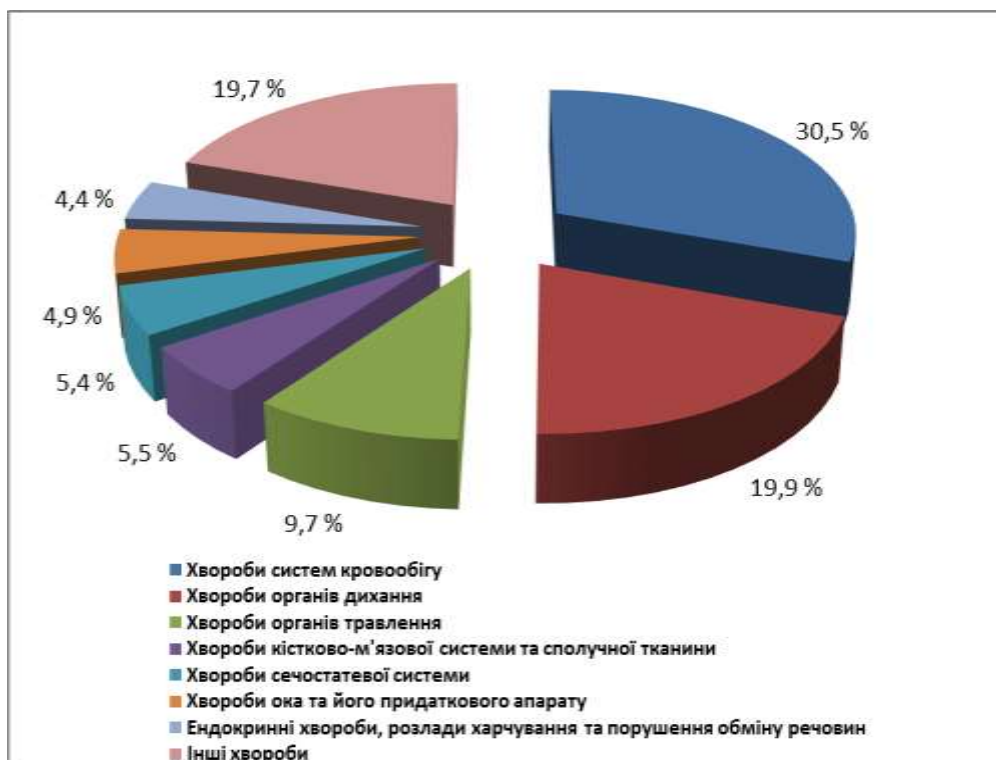

Рис. 1. Структура поширеності хвороб населення України (станом на вересень 2012 р.)

Динаміка захворюваності населення України на хвороби органів травлення представлена на рис. 2.

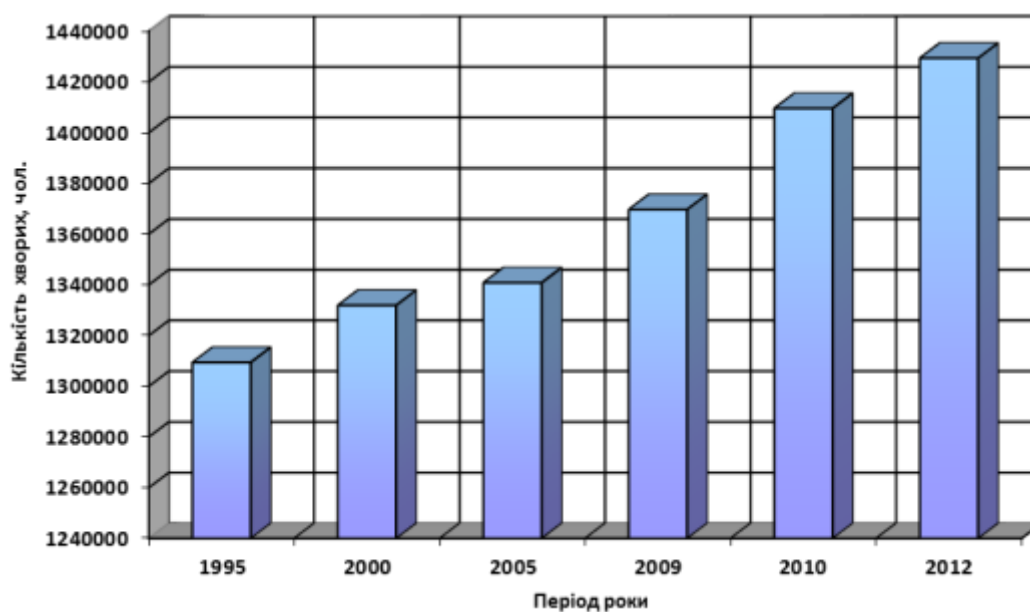

Рис. 2. Динаміка захворюваності населення України на хвороби органів травлення

Як видно, гастроентерологічні хвороби сьогодні набувають великої уваги, враховуючи величезну кількість хворих, достатньо високі темпи зростання захворюваності та розповсюдженості патології органів травлення серед населення України, що призводить до частих звернень до лікарів, значного зниження якості життя, зниження працездатності та інвалідизації [15]. З метою адекватності, раціональності й ефективності лікування гастроентерологічних захворювань необхідним є обґрунтований підхід до вибору лікарських засобів, що застосовуються під час фармакотерапії. Питання підвищення якості надання медичної та фармацевтичної допомоги, профілактики виникнення захворювань та їх загострень, доступності лікарських засобів досліджуваної групи потребують чіткої роботи всіх ланок системи охорони здоров'я та фармації, а саме: виробників ліків, фармацевтичних оптово-посередницьких фірм, гастроентерологічної служби країни, аптечних закладів, а також чіткої роботи кожного лікаря та провізора.

За даними аналізу світового фармацевтичного ринку за останні роки серед лідерів груп АТС-класифікації 3-го рівня стабільно посідає група А02В «Засоби для лікування пептичної виразки та гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби» [11].

Останніми роками гастроєзофагеальна рефлюксна хвороба (ГЕРХ) перебуває у центрі уваги науковців. Цікавість фахівців до ГЕРХ зумовлена низкою причин: значне поширення захворювання, недостатня поінформованість лікарів і пацієнтів про ГЕРХ, значна варіабельність захворювання, рецидивуючий перебіг, можливість прогресування хвороби, виникнення ускладнень, погіршення якості життя хворих [1, 2].

У зв'язку з цим, нами проаналізований асортимент лікарських засобів для лікування гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби, що представлений на вітчизняному фармацевтичному ринку.

Теоретичний арсенал лікарських засобів, які використовуються для лікування гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби, нами вивчено за да-

ними Державного формуляру лікарських засобів (2010) [4], Наказу МОЗ України від 14.01.2009 № 14 «Про затвердження Формулярного довідника із використання лікарських засобів у гастроентерології» [10], а також за матеріалами Компендіуму, наукових статей фахових українських та зарубіжних журналів («Сучасна гастроентерологія», «Вісник хірургічної гастроентерології», «Клінічні перспективи гастроентерології, гематології», «Російський журнал гастроентерології, гепатології та коло проктології», «Клінічна гастроентерологія і гематологія», «Експериментальна і клінічна гастроентерологія», «American Journal of Gastroenterology», «Clinical Gastroenterology and Hepatology», «Gastroenterology, Nature Clinical Practice Gastroenterology & Hepatology», «The Turkish Journal of Gastroenterology»).

Як свідчать результати дослідження, згідно з АТС-класифікації, досліджувана група ЛЗ належить до першої анатомічної (А - Засоби, що впливають на травну систему й метаболізм) і другої терапевтичної (А02 - Препарати, застосовувані при станах, пов'язаних з порушеннями кислотності) груп.

За підсумками 9 місяців 2012 в Україні в розрізі груп АТС-класифікації 1-го рівня були визначені 5 груп-лідерів, питома вага яких у загальному обсязі госпітальних закупівель складала 76,1% (рис. 3).

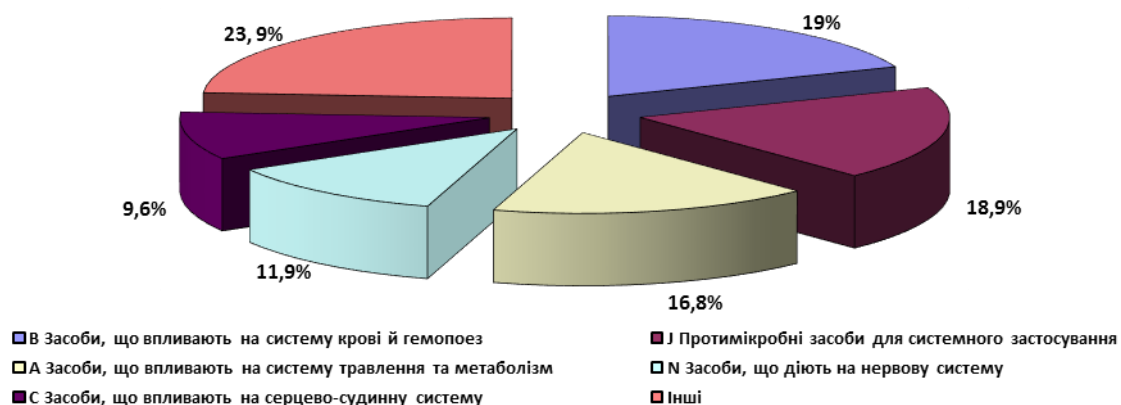

Рис. 3. Питома вага топ-5 груп АТС-класифікації 1-го рівня в загальному обсязі госпітальних закупівель лікарських засобів за підсумками 9 місяців 2012 рр.

Встановлено, що препарати групи А «Засоби, що впливають на травну систему й метаболізм» займають в структурі госпітальних закупівель 16,8%, що є достатньо високим показником. Препарати групи В «Засоби, що впливають на систему крові й гемопоез» очолюють п'ятірку найбільш затребуваних лікарських засобів у загальному обсязі закупівель, частка яких дорівнює 19,0%. Група J «Протимікробні засоби для системного застосування» займає 2-у позицію з питомою вагою 18,9%. Менше чверті - 24% займають інші групи препаратів АТС-класифікації [12].

Що стосується динаміки українського ринку аптекних продажів лікарських засобів в розрізі АТС-класифікації 1-го рівня, то за підсумками I півріччя 2012 року найбільш продаваними в грошовому виразі також була група А «Засоби, що впливають на травну систему й метаболізм». В топ-5 увійшли також препарати групи С «Засоби, що впливають на серцево-судинну систему», N «Засоби, що діють на нервову систему», R «Засоби, що діють на респіраторну систему»; M «Засоби, що впливають на опорно-руховий апарат». Максимальне насичення брендами лікарських засобів, реалізованими на аптекному ринку, також характерно для груп А [11].

Як свідчить аналіз фармакотерапевтичної структури світового фармацевтичного ринку за останні роки, стабільними лідерами серед груп АТС-класифікації 3-го рівня є: лікарські засоби групи C10A «Гіполіпідемічні препарати, монокомпонентні», група A02B «Засоби для лікування пептичної виразки та гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби»; N05A «Антипсихотичні засоби» та N06A «Антидепресанти» відповідно. Останнє місце серед груп АТС-класифікації займає група C09C «Прості препарати антагоністів ангіотензину II» [11,12].

Класифікація препаратів для лікування пептичної виразки та гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби представлена в табл. 1.

Таблиця 1

**Класифікація препаратів для лікування пептичної виразки
та гастроезофагеальної рефлюксної хвороби**

A02BA Блокатори гістамінових H₂-рецепторів	
	<ul style="list-style-type: none"> • A02BA01 Cimetidine • A02BA02 Ranitidine • A02BA03 Famotidine • A02BA04 Нізатідін • A02BA05 Ніперотідін • A02BA06 роксатідін • A02BA07 ранітидин вісмут цитрат • A02BA08 Лафутідін • A02BA51 Циметидин у поєднанні з іншими препаратами • A02BA53 Фамотидин в поєднанні з іншими препаратами
A02BC Інгібітори протонної помпи	
	<ul style="list-style-type: none"> • A02BC01 Omeprazole • A02BC02 Pantoprazole • A02BC03 Lansoprazole • A02BC04 Rabeprazole • A02BC05 Esomeprazole
A02BX Інші противиразкові препарати	
	<ul style="list-style-type: none"> • A02BX02 Sucralfate • A02BX03 Pirenzepine • A02BX05 Bismuth subcitrate • A02BX01 карбеноксолону • A02BX04 Метіосульфонія хлорид • A02BX06 Проглумід • A02BX07 Гефарнат • A02BX08 Сулглікотід • A02BX09 Ацетоксолон • A02BX10 Золмідін • A02BX11 Троксіпід • A02BX12 Вісмуту субнітрат • A02BX13 Альгінова кислота • A02BX51 карбеноксолону в поєднанні з іншими препаратами

	ми (виключаючи психотропні препарати) <ul style="list-style-type: none"> • A02BX71 карбенексолону в поєднанні з психотропними препаратами • A02BX77 Гефарнат в поєднанні з психотропними препаратами
A02BB Простагландини	
	<ul style="list-style-type: none"> • A02BB01 Мізопростол • A02BB02 енпростіл оmez, інгібітор протонної помпи
A02BD Комбінації препаратів для ерадикації	
	<ul style="list-style-type: none"> • A02BD01 Омепразол, амоксицилін та метронідазол • A02BD02 Лансопразол, тетрациклін і метронідазол • A02BD03 Лансопразол, амоксицилін і метронідазол • A02BD04 Пантопразол в комбінації з амоксициліном і кларитроміцином • A02BD05 Омепразол, амоксицилін і кларитроміцин • A02BD06 Езомепразол, амоксицилін і кларитроміцин • A02BD07 Амоксицилін + Кларитроміцин + Лансопразол

Останніми роками у лікуванні кислотозалежних захворювань, і насамперед гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби на перший план, виходять блокатори Н+К+-АТФ-ази (інгібітори протонної помпи). У лікуванні гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби застосовують так зване правило Белла: для ефективного усунення симптомів гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби та лікування запально-ерозивних змін стравохідного епітелію необхідно підтримувати рівень рН у стравоході вище 4,0 протягом не менше 16 годин на добу. Серед усіх антисекреторних препаратів, найбільш потужний та тривалий кислотоінгібуючий ефект мають ІПП, які з 1997 р. посідають провідні позиції у лікуванні гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби. Використання цих засобів дає змогу створювати необхідні умови для ефективного лікування запальних та ерозивно-виразкових уражень стравоходу [2, 5, 15].

У зв'язку з цим, нами був проведений маркетинговий аналіз асортименту препаратів для лікування пептичної виразки та гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби на прикладі інгібіторів протонної помпи (ІПП).

З метою вивчення стану забезпечення фармацевтичного ринку України нами проаналізовано асортимент лікарських препаратів для лікування пептичної виразки та гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби на прикладі інгібіторів протонної помпи станом на вересень 2012 року. Для цього було використано контент-аналіз Державного реєстру готових ЛЗ, прайс-листів фармацевтичних оптових компаній-постачальників.

Асортимент препаратів досліджуваної групи на фармацевтичному ринку України представлений 85 торговими марками, 48 фірмами-виробниками з 21 країни світу. Аналіз пропозицій препаратів на вітчизняному ринку свідчить про переважну позицію закордонних підприємств – 86,3%, позиції вітчизняних виробників складають лише 13,7% (рис.4).

Рис. 4. Частка вітчизняних та закордонних виробників ЛЗ інгібіторів протонної помпи

Основними країнами, що постачають на український фармацевтичний ринок інгібітори протонної помпи є Індія – 29,6%, Словенія та Росія по 14,8%, та Німеччина, Греція, Великобританія та Швейцарія по 7,4% відповідно (рис.5). Серед індійських фірм-виробників ІПП провідне місце займають Flamingo Pharmaceuticals Ltd, Dr.Reddy`s Laboratories Limited, Elegant India, Cadila Healthcare Ltd. Серед вітчизняних виробників відзначаються ЗАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», ТОВ «Фармацевтична компанія «Здоров`я», ТОВ «Стиролбіофарм», корпорація «Артеріумматеріям».

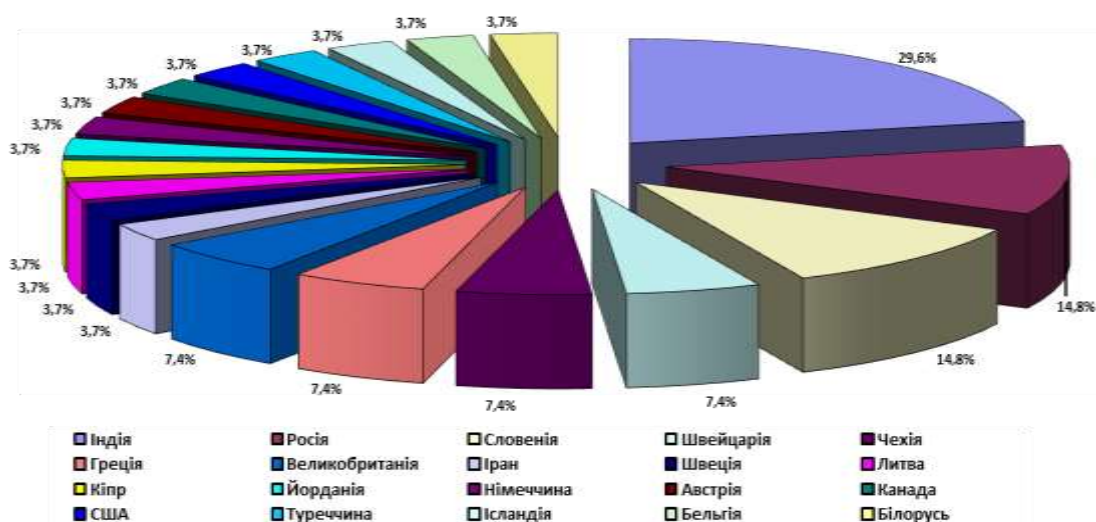

Рис. 5. Країни-постачальники лікарських засобів на український фармацевтичний ринок

Встановлено, що найбільш глибокий асортимент лікарських засобів досліджуваної групи спостерігається серед препаратів омепразолу. Ринок омепразолу формується 37 виробниками фармацевтичної продукції, серед яких 24,3% вітчизняні виробники та 13,5% виробники ближнього зарубіжжя. Загалом, препарати омепразолу складають майже 40% асортименту інгібітори протонної помпи на ринку України.

Лікарські засоби досліджуваного асортименту на ринку України представлені в різноманітних лікарських формах. Сегмент омепразолу нараховує препарати у формі ліофільного порошку для приготування розчину для ін'єкцій та капсули з 40 мг омепразолу, решта – капсули з 20 мг діючої речовини. Інші препарати ІПП представлені здебільшого у формі капсул. У вигляді ліофільного порошку для приготування розчину для ін'єкцій є також у групі пантопразолу, рабепразолу та езомепразолу.

Таким чином, проведений аналіз динаміки захворювання шлунково-кишкового тракту серед населенні України, збільшення госпітальних закупівель та аптечних продаж лікарських препаратів, що впливають на травну систему й метаболізм, свідчить про постійне підвищення потреби фарма-

цевтичного ринку у доступних та ефективних препаратах даної групи. Враховуючи присутність на фармацевтичному ринку переважної кількості препаратів закордонного походження доцільним є збільшення частки препаратів групи омепразолу, пантопразолу, рабепразолу та езомепразолу вітчизняного виробництва, що в свою чергу дозволить підвищити фізичну й економічну доступність ліків для гастроентерологічних хворих.

Висновки

1. Проведено аналіз динаміки захворюваності та поширеності на шлунково-кишкові захворювання населення України.
2. Проаналізовано асортимент гастроентерологічних лікарських засобів (ІПП), що представлений на вітчизняному фармацевтичному ринку.
3. Проведено маркетинговий аналіз асортименту лікарських засобів досліджуваної групи. Отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності фармацевтичних та аптечних підприємств з метою формування оптимального асортименту, обґрунтованого складання замовлення, здійснення контролю за збутом певних найменувань та проведення цілеспрямованої політики просування гастроентерологічних лікарських засобів, зокрема інгібіторів протонної помпи (ІПП).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабак М.О. Гендерні особливості поширеності гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби // Сучасна гастроентерологія. – 2011. – № 3 (59). – С. 11 – 16.
2. Бабак О.Я. Порівняльна оцінка клінічної ефективності рабепразолу та інших інгібіторів протонної помпи за результатами мета-аналізу // Сучасна гастроентерологія. – 2007. - № 3 (35). – С. 34 – 38.
3. Гицман Ю. Госпитальный рынок Украины по итогам 9 мес 2012 г. Helicopter view // Еженедельник Аптек. – 2012. - № 869 (48). – режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/186239>.

4. Державний формуляр лікарських засобів / Під редакцією В.Т.Чумака, В.І. Мальцева, А.М.Морозова, В.Д. Парія, А.В. Степаненко. Випуск другий. – К. ДП «Державний фармакологічний центр» МОЗ України. – 2010. – 845 с.
5. Ефективність 1-тижневого застосування езомепразолу (Нексіуму), кларитроміцину й амоксициліну в терапії виразкової хвороби дванадцятипалої кишки, асоційованої з *Helicobacter pylori* / Васильєв Ю. В., Касьяненко В. І. // Експериментальна і клінічна гастроентерологія. – 2002. – №2. – режим доступу: www.msvitu.com.
6. Ламбен Жан-Жак. Менеджмент, ориентированный на рынок. Стратегический и операционный маркетинг / Перев. с англ. под ред. В.Б. Колчанова. – СПб.: Питер, 2004. – 800 с.
7. Левицкая О.Р. Конъюнктура рынка специфических оториноларингологических препаратов / О.Р.Левицкая, О.Л.Гром, Б.П.Громовик // Провизор. – 1998. - № 17. – С. 20 – 24.
8. Маркетинговий аналіз. За ред. докт. економ.наук, проф. В.В. Липчука. – К.: Академвидав, 2008. – 215 с.
9. Менеджмент та маркетинг у фармації. Ч.ІІ. Маркетинг у фармації : підруч. для студ. ВНЗ. – 2-ге вид., доп. та перероб. / З.М. Мнушко, Н.М. Діхтярьова ; за ред. З.М. Мнушко. – Х.: НФ аУ: Золоті сторінки, 2010. – 512 с.
10. Наказ МОЗ України від 14.01.2009 N 14 «Про затвердження Формулярного довідника із використання лікарських засобів у гастроентерології» // режим доступу: <http://www.uazakon.com>
11. Обсяги світового фармацевтичного ринку // режим доступу: www.imshealth.com.
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України // режим доступу www.ukrstat.gov.ua.
13. Охорона здоров'я України: стан, проблеми, перспективи / Князевч В.М., Лазоришинець В.В. Яковенко В.І та ін. – К., 2009. – 437с.

14. Статистика: Опорный конспект лекций /Серова И.А., Зима А.Г. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2007. – 112 с.
15. Харченко Н.В. Удосконалення діяльності гастроентерологічної служби // Сучасна гастроентерологія. – 2011. - № 1 (57). – С. 133 – 134.
16. Шибаева А. Кто на новенького? Дебютировавшие на аптечном рынке: июнь 2012 г. // Еженедельник аптека. – 2012. - № 849 (28). – режим доступа: www.apteka.ua.

Резюме

Котвіцька А.А., Ходаківська В.П.

Маркетинговий аналіз асортименту гастроентерологічних лікарських засобів на прикладі інгібіторів протонної помпи

Проведено маркетинговий аналіз асортименту лікарських засобів досліджуваної групи. Отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності фармацевтичних та аптечних підприємств з метою формування оптимального асортименту, обґрунтованого складання замовлення, здійснення контролю за збутом певних найменувань та проведення цілеспрямованої політики просування гастроентерологічних лікарських засобів, зокрема інгібіторів протонної помпи (ІПП).

Ключові слова: маркетинговий аналіз, фармацевтичний ринок, гастроентерологічні лікарські засоби, асортимент.

Резюме

Котвицкая А.А., Ходаковская В.П.

Маркетинговый анализ ассортимента гастроэнтерологических лекарственных средств на примере ингибиторов протонной помпы

Проведено маркетинговый анализ ассортимента лекарственных средств исследуемой группы. Полученные результаты могут быть использованы в практической деятельности фармацевтических и аптечных предприятий с целью формирования оптимального ассортимента, обоснованного составления заказа, осуществления контроля за сбытом определенных наименований и проведения целенаправленной политики продвижения гастроэнтерологических лекарственных средств, в частности ингибиторов протонной помпы (ИПП).

Ключевые слова: маркетинговый анализ, фармацевтический рынок, гастроэнтерологические лекарственные средства, ассортимент.

Summary

Kotvitska A.A., Hodokivska V.P.

The marketing analysis of assortment of gastroenterological medicines namely the proton pump inhibitors

The marketing analysis of assortment of the study group of medicines was conducted. The results can be used in the practice of pharmacy and the pharmaceutical companies to form the optimal assortment, to carry out the reasonable order, to control the sale of certain names of medicines, to conduct a deliberate policy of promotion of gastroenterological medicines in particular proton pump inhibitors (PPIs).

Key words: a marketing analysis, a pharmaceutical market, a gastroenterological medicines, assortment.